

(i) Printed Pages : 4

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

0	2	3	6

Exam. Code :

0	0	0	3

B.A./B.Sc. (General) 3rd Semester

1128

PUBLIC ADMINISTRATION (In all Mediums)

Paper : Personnel Administration

(With Special Reference to India)

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 90

Note :— (1) The paper will be of **90** marks and **10** marks will be internal assessment.

- (2) There are **nine** questions in all. The **first** question is compulsory containing **twelve** short answer type questions. The candidate is required to attempt **nine** questions in about **25 to 30** words each. Each question shall be of **2** marks each. Rest of the paper is divided into four units, each unit has **two** questions and the candidate shall attempt **one** question from each unit. Each question shall carry **18** marks.

(Compulsory Question)

1. Attempt any **nine** questions of the following :

- (i) Define Personnel Administration.
- (ii) Give two characteristics of Bureaucracy.
- (iii) Give two features of Civil Service.
- (iv) Give two advantages of Position Classification.
- (v) What is the tenure of the members of State Public Service Commission ?
- (vi) Where are IAS probationers trained in India ?
- (vii) Give three advantages of Promotion on merit basis.
- (viii) Define Morale.
- (ix) Give two remedies of corruption in India.
- (x) Name the All India Services.

- (xi) Give two merits of Administrative Tribunals.
- (xii) Give two advantages of Training.

UNIT—I

2. Discuss the meaning and significance of Personnel Administration.
3. Define Bureaucracy. Discuss its characteristics, demerits and remedies.

UNIT—II

4. What is Recruitment ? Discuss the merits and demerits of methods of Recruitment.
5. Discuss the composition, functions and role of Union Public Service Commission.

UNIT—III

6. What is Training ? Evaluate critically the system of Training to Civil Servants in India.
7. Discuss the principles and significance of Promotion in India.

UNIT—IV

8. Analyze the problem of Corruption in India. Give its causes and remedies.
9. What is Administrative Tribunal ? Discuss its types, advantages and disadvantages.

(हिन्दी माध्यम)

- नोट :- (1) प्रश्नपत्र 90 अंकों का है तथा 10 अंक आंतरिक मूल्यांकन के लिए है।
 (2) कुल 9 प्रश्न दिए गए हैं। पहला प्रश्न अनिवार्य है जिसमें 12 लघु उत्तर प्रश्न दिए गए हैं। परीक्षार्थी 9 प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर लगभग 25 से 30 शब्दों में दें। प्रत्येक प्रश्न के 2 अंक हैं। शेष प्रश्नपत्र चार यूनिटों में विभाजित किया गया है, प्रत्येक यूनिट में दो प्रश्न दिए गए हैं। परीक्षार्थी प्रत्येक यूनिट में से 1 प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न के 18 अंक हैं।

(अनिवार्य प्रश्न)

- I. निम्नलिखित में से कोई भी नौ प्रश्न करें :-
 - (i) कार्मिक प्रशासन को परिभाषित करें।
 - (ii) नौकरशाही की दो विशेषताएं बताएं।
 - (iii) सिविल सेवा के दो लक्षण बताएं।
 - (iv) स्थिति वर्गीकरण के दो फायदे बताएं।
 - (v) राज्य लोक सेवा आयोग के सदस्यों का कार्यकाल क्या है ?
 - (vi) भारत में आईएस प्रोबेशनर्स को प्रशिक्षित कहाँ किया जाता है ?
 - (vii) मेरिट आधार पर पदोन्नति के तीन फायदे लिखें।

- (viii) मोरेल को परिभाषित करें।
- (ix) भारत में श्रष्टाचार के दो-उपाय बताएं।
- (x) अखिल भारतीय सेवाओं का नाम लिखें।
- (xi) प्रशासनिक दिव्यूनल के दो गुण लिखें।
- (xii) प्रशिक्षण के दो फायदे लिखें।

यूनिट-1

2. कार्मिक प्रशासन के अर्थ और महत्व पर चर्चा करें।
3. नौकरशाही को परिभाषित करें। इसकी विशेषताओं, दोष और उपायों पर चर्चा करें।

यूनिट-II

4. भर्ती क्या है ? भर्ती के तरीकों के गुणों और दोषों पर चर्चा करें।
 5. संघ लोक सेवा आयोग की संरचना, कार्य और भूमिका पर चर्चा करें।
- #### यूनिट-III
6. प्रशिक्षण क्या है ? भारत में सिविल सेवकों को प्रशिक्षण की प्रणाली का आलोचनात्मक मूल्यांकन करें।
 7. भारत में प्रमोशन के सिद्धांतों और महत्व पर चर्चा करें।

यूनिट-IV

8. भारत में श्रष्टाचार की समस्या का विश्लेषण करें। इसके कारण और उपाय बताएं।
9. प्रशासनिक न्यायाधिकरण क्या है ? इसके प्रकार, फायदे और नुकसानों पर चर्चा करें।

(पंजाबी अनुवाद)

- नੋਟ :- (1) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ 90 ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 10 ਅੰਕ ਅੰਤਰਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਲਈ ਹਨ।
- (2) ਕੁੱਲ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਕੀ ਛੇ ਟੁੱਟੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਰੀਖਿਆਰਥੀ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ 25 ਤੋਂ 30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਉ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਚਾਰ ਯੂਨਿਟਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਰੀਖਿਆਰਥੀ ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 18 ਅੰਕ ਹਨ।

(ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

1. ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ :
(i) ਕਰਮਚਾਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।

- (ii) ਨੋਕਰਸਾਹੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ।
- (iii) ਸਿਵਿਲ ਸਰਵਿਸ ਦੇ ਦੋ ਲੱਛਣ ਦੱਸੋ।
- (iv) ਸਥਿਤੀ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦੇ ਦੋ ਫਾਇਦੇ ਦੱਸੋ।
- (v) ਰਾਜ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਕੀ ਹੈ ?
- (vi) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਈਏਐਸ ਪ੍ਰੋਸ਼ੇਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਕਿੱਥੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?
- (vii) ਮੈਰਿਟ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਫਾਇਦੇ ਲਿਖੋ।
- (viii) ਮੋਰੇਲ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
- (ix) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਦੋ ਉਪਾਅ ਦੱਸੋ।
- (x) ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ।
- (xi) ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਦੋ ਗੁਣ ਲਿਖੋ।
- (xii) ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇ ਦੋ ਫਾਇਦੇ ਲਿਖੋ।

ਯੂਨਿਟ-I

2. ਕਰਮਚਾਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
3. ਨੋਕਰਸਾਹੀ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਬੁਰਾਈਆਂ ਅਤੇ ਉਪਾਅ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਭਰਤੀ ਕੀ ਹੈ ? ਭਰਤੀ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
5. ਯੂਨੀਅਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਕੰਮ ਅਤੇ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਸਿਖਲਾਈ ਕੀ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ।
7. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਉਪਾਅ ਦੱਸੋ।
9. ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਫਾਇਦਿਆਂ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।